

Bloeyendael bulletin



MAART 2021

Bloeyendael, samenspel

Even voorstellen

Broeiende broedhopen

'Interesse en respect voor de natuur'

De vlier en het vliermoedertje

Wateroverlast en winterpret

Activiteitenagenda



Bloeyendael, samenspel van natuur en mensen

Het eerste bulletin van 2021, het jaar na '2020, het jaar van corona'. Het is maart inmiddels, het leven in het Park komt weer op gang, na de donkere winterperiode (maar wel met een week echte winter: ook Bloeyendael was even een ijspark).

Bij een eerste bulletin van het jaar hoort ook even terugkijken; wij deden dat middels het jaarverslag 2020 met financiële paragraaf. U vindt het in dit bulletin of op de website.

Bloeyendael is 'natuur', ook in dit bulletin: u vindt artikelen over onze vernieuwende aanpak van de inrichting van slangenbroedhopen, op basis van ervaringen elders, en over de vlier. De ervaren wateroverlasten en de ijspret vorige maand krijgen ook aandacht.

Maar Bloeyendael is ook 'mensen'. Onze secretaris, alleskunner en allesdoener, Paul Brassé, gaat na meer dan 10 jaar het bestuur verlaten. We zullen hem missen (hij blijft vrijwilliger). Dank, veel dank Paul, voor al je inzet en betrokkenheid, en voor je altijd constructieve en opgewekte houding. Gelukkig is er al een opvolgster: Ineke Steinhauer, die zich in dit bulletin voorstelt. Een hartelijk welkom, Ineke. En er is nu ook een coördinator vrijwilligers, Frits Backer. Welkom

Frits! Lees zijn introductie in dit bulletin. Het 'diepte-interview' in dit bulletin is met Paul van Niekerk, onze vrijwilliger voor communicatie. Bloeyendael is in beweging, en dat is heel goed.

Mijn eerste half jaar als voorzitter zit er inmiddels op; ik ben 'ingewerkt'. De afgelopen periode heb ik met name kennis gemaakt met 'de gemeente', met die mensen die Park Bloeyendael mede maken tot wat het is: het Wijkbureau, de wijkmanager, de uitvoerder, het Bureau Beheer Openbare Ruimte en Gebouwen, de bomenmannen, etc. Zij werken met ons aan het in stand houden van een mooi Bloeyendael. De samenwerking is goed.

Tenslotte: ik ben wel benieuwd hoe u het bulletin ervaart en ik zou dus graag wat feedback krijgen. Aarzel niet om uw mening en ideeën met me te delen: voorzitter@bloeyendael.nl

Piet van Ommeren, voorzitter

REDACTIE

Jan Heijmans, Paul Brassé, Paul van Niekerk

FOTOGRAFIE

Paul Brassé, Jan Heijmans, Paul van Niekerk en
Els Tove

VORMGEVING

KM Grafisch Werk, Utrecht

DRUK

Kopijwinkel, Utrecht

LOGO

Illustratie Dick Bruna © copyright Mercis bv, 1991

Even voorstellen

Ineke Steinhauer *nieuwe secretaris*

“ Dit jaar heb ik de mooie leeftijd van 60 jaar bereikt! Ik heb biologie gestudeerd in Wageningen en daarna een aantal jaar gewerkt bij het Landelijk Overleg Natuur en Landschapsbeheer (nu Landschapsbeheer Nederland). Daarna heb ik vier jaar in Bolivia gewoond en gewerkt, waar ook mijn oudste twee kinderen zijn geboren. De derde volgde bij terugkomst in Nederland. Sinds 1993 werk ik bij de Commissie voor de milieueffectrapportage, op de afdeling ontwikkelingssamenwerking. Ik heb veel gereisd en heb me in allerlei landen beziggehouden met milieueffectrapportages. Het werk zet zich nu vooral online voort.

Het werk voor Bloeyendael trekt mij vooral omdat ik graag weer wat ‘dicht bij huis’ wil doen, en vanwege mijn achtergrond (weliswaar lang geleden) in het landschapsbeheer. Het lijkt mij leuk om concreet bezig te zijn en snel resultaat te kunnen zien. Dat is in het ontwikkelingswerk soms wat lastiger. Ik vind het park een prachtige plek en wil me graag inzetten om dit zo te houden of nog mooier te maken. Ik kijk uit naar samenwerking met de andere bestuursleden en zal ook zeker zelf graag de handen uit de mouwen blijven steken tijdens de vrijwilligersdagen.”



Frits Backer *vrijwilligerscoördinator*

“ Sinds kort heb ik de coördinatie van de vrijwilligers van Paul Brassé overgenomen. Ik ben zelf al jarenlang vrijwilliger bij Bloeyendael, maar ook bij het Rode Kruis en als taalcoach voor nieuwkomers, allemaal leuk! Geboren in Utrecht, even weggeweest en al heel lang weer terug. Ik heb twee kinderen, 17 en 19. Ik woon sinds 2014 in de Karel Doormanlaan. En ik ben zo oud als jij wil, maar kan nog jaren mee. Na een aantal jaren NS heb ik voornamelijk in

de non-profit sector gewerkt en ben bezig daar weer aan de slag te gaan. Ik heb heel veel zin om van alles en nog wat te regelen zodat onze vrijwilligers hun werk met veel plezier en goed uitgerust kunnen (blijven) doen!

Hoop jullie snel tegen te komen! Mocht je contact willen hebben, heel graag. Bel me op 0638426833 of mail naar vrijwilligers@bloeyendael.nl.”





Broeiende broedhopen

Jarenlang leggen we in het voorjaar broeihopen aan voor de ringslangen: eerst twee, maar door uitblijvend succes nog maar één hoop. Nu die al enkele jaren door ringslangen wordt bezocht, gaan we eind maart weer twee hopen aanleggen. Daarbij laten we ons adviseren door Els Tove, coördinator van de ringslangenwerkgroep Houten. Ik heb tevoren een gesprek met haar over hun succesvolle aanpak.

Natrix natrix

De ringslang is een gespierde slang die zich snel op het land kan verplaatsen, maar die ook een goede zwemmer is. Ze kunnen wel 20 jaar worden en blijven hun leven lang groeien. Zo worden ze dikker en langer, vrouwtjes tot wel 1.20 m. De gewone ringslang is niet giftig voor mensen, benadrukt Els en alleen in uiterste nood kan hij bijten. Hij is dus ongevaarlijk, maar wel een stinkdier. Als er gevaar dreigt, scheidt hij een stinkende vloeistof af om zich te beschermen. Hij doet dan ook of hij dood is, rolt op zijn rug, wordt slap en hangt zijn tong naar buiten. In Nederland is de ringslang een beschermde soort, die op de rode lijst als kwetsbaar vermeld staat.

Paringsbal

In de winter houdt de ringslang een winterslaap. Vanaf maart wordt hij ac-



tief. Zodra de ringslang 's morgens wakker wordt en zijn schuilplaats verlaat, neemt hij een zonnebad. Om op te warmen, want slangen zijn koelbloedig. Daarna gaat hij jagen op voedsel, zoals padden, kikkers, kleine visjes en salamanders. Vervolgens komen de slangen vanaf drie of vier jaar oud bij elkaar om te paren. Op het zogenaamde "paringsbal" omstrengelen meerdere mannetjes een vrouwtje, omdat er een mannetjesoverschot is.

Eierlegend

De ringslang is de enige eierleggende slang in Nederland. In juni/juli leggen de vrouwtjes hun eieren in de broedhoop. Ze leggen gemiddeld 30 eieren, in clusters. Die eitjes ontwikkelen zich het beste bij een temperatuur tussen de 25 en 28 graden. Dit is de reden dat de vrouwtjes graag hun eieren afzetten in een broeihoop van takken, bladeren of compost. Door de broei ontstaat de hoge temperatuur voor de eieren. Dit is een vorm van voortplanting die ook



voorkomt bij sommige schildpadden en krokodillen.

Zodra de eitjes gelegd zijn, gaat het vrouwtje weer op jacht en moet de broei gaan broeden! Na 5-10 weken, augustus begin september, komen de jongen uit het ei. Ze hebben dan het formaat van een regenworm.

Nieuw Wulven

Els vertelt verder over haar ringslangen-werkgroep. Het doel is om de populatie ringslangen in het bos Nieuw Wulven gezond en constant te houden. Het dier legt veel eieren, maar daar blijven maar een paar slangen van over, omdat jonge ringslangen op het menu staan van veel dieren. De eieropbrengst in 2020 was goed, maar er waren het afgelopen jaar andere nadelige externe factoren, zoals drukte door corona. En de afgelopen zomer was ook te heet en te droog voor de ringslangen. Wat de invloed van dit alles is op het leggen van eieren, weten we pas wanneer we de broeihopen binnenkort gaan omzetten. Om hun popu-

latie op peil te houden, zorgt de werkgroep voor acht broeihopen.

De opbouw

Om te beginnen, zegt Els, moet de broeihoop 1-1.50 meter hoog zijn, want hij zakt snel weer in door het composteren. De hoop moet in de zon liggen en aan het water, want de slang moet kunnen vluchten. De basis van de broeihoop is een takkenconstructie. Die zorgt voor stevigheid, houdt de hoop luchtig en voorziet de slangen van gangen. Op deze constructie komt ongeveer 1/5 mest en 4/5 bladeren. Dit mengsel gaat goed composteren en broeien. Riet doet dat bijvoorbeeld veel minder.

En verder is alles wat je doet goed en leuk, zo besluit Els ons gesprek over de ringslang. Reuze bedankt Els, wij gaan zeker gebruikmaken van jullie kennis en ervaring en zijn benieuwd naar het resultaat!

Ada van de Heuvel

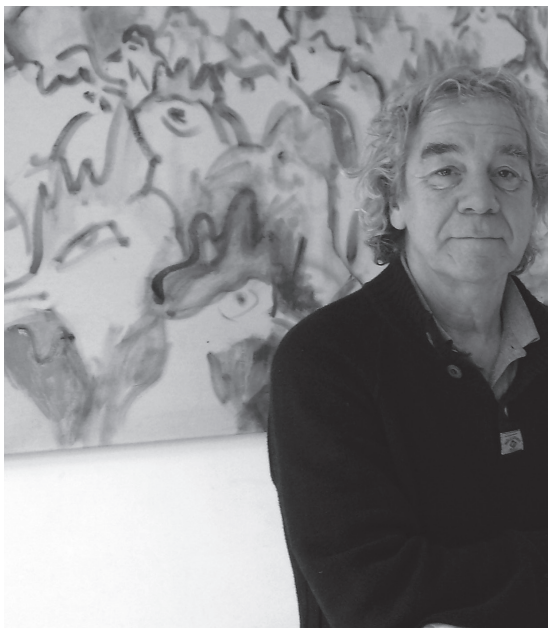


Paul van Niekerk woont in de Parkstraat. Het ligt dus voor de hand dat je dan vroeg of laat in een park uitkomt. En dus meldde hij zich als vrijwilliger bij Stichting Bloeyendael. Ik spreek hem in zijn woonkamer onder toezicht van zijn beide dochters die met hun prachtige jeugdportretten de wand sieren. Ze zijn weliswaar het huis uit, maar “wonen gelukkig nog wel in Utrecht”.

Paul is in 1956 geboren in Utrecht in Tuindorp. Na de middelbare school vertrok hij naar Amsterdam om daar te gaan studeren. Na wat zoeken, hij deed een jaartje economie en studeerde ook nog even Nederlands, vond hij bij massacommunicatie zijn draai. Hij studeerde er in af. Hij woonde tot zijn genoegen zo’n 20 jaar in de hoofdstad, maar “de liefde” bracht hem toch weer terug naar de Domstad.

Communicatie en de massa vormen de rode draad in zijn leven. Hij begon als marktonderzoeker bij Maurice de Hond. Later begaf hij zich in de wereld van de televisie. Welke programma’s zien de mensen graag en waarom? Tien jaar geleden kwamen daar de nieuwe, digitale media bij. Wat vinden mensen er leuk aan en waar gebruiken ze het voor? Hoeveel tijd besteden ze er aan? Wat is de invloed van de media, wat is hun betekenis voor de maatschap-

‘Interesse en respe



pij? Enquêtes werden de wereld ingestuurd. Eerst schriftelijk, toen met de telefoon en tegenwoordig gaat alles via de smartphone of computer. Paul maakte naam in de wereld van de research, tabellen en grafieken. Hij eindigde zijn carrière als directeur van GfK Intomart, een gerenommeerd bureau dat we ons nog kunnen herinneren van het kijkcijferonderzoek. Twee jaar geleden is hij nog voor zichzelf begonnen. Tot hij er in juni vorig jaar een punt achter zette. Hij vult zijn dagen nu met hobby’s en vrijwilligerswerk. ‘Ik heb veel zin om wat te doen’.

Hij heeft een groene achtergrond.

ect voor de natuur'



Moeder komt uit een Boskoopse boomkwekersfamilie en de kiem voor zijn liefde voor de natuur werd gelegd met het poten van de bollen, die zijn vader jaarlijks meebracht. Samen stopten ze de knolletjes in de grond. Paul voelt nog de kinderlijke verwondering voor de bloemenpracht die in de lente zomaar uit de grond kwam. Een gevoel dat nog altijd zijn interesse en respect voor de natuur voedt. Hij onderhoudt het contact met de natuur door veel te wandelen en te fietsen en hij tuiniert graag. Inmiddels is hij ook secretaris van het bestuur van de stichting die de moestuinen in Amelisweerd beheert. Via de

vrijwilligerscentrale ontdekte hij dat Bloeyendael om een communicatiemedewerker verlegen zat. Dat was een kolfje naar zijn hand. Sinds oktober kan Bloeyendael profiteren van zijn kennis en ervaring.

Paul verdiepte zich in de statuten van de stichting en schreef een notitie voor het bestuur. Die statuten ademen nog steeds een beetje het politiek activisme van weleer, toen men op de bres stond om het park tegen de oprukkende stad te verdedigen. Dat is momenteel wat minder prominent. De nadruk ligt nu meer op bescherming van de natuurwaarde van het park. En vergroting van het draagvlak daarvoor. Wat willen we met het park? Niet per se meer bezoekers, maar wel meer geïnteresseerde bezoekers. Mensen die de natuur koesteren. Dat betekent meer en gerichtere publiciteit, Paul tekent daarvoor. Op website, facebook en uiteraard in het *Bloeyendael bulletin*. Ook zijn er ideeën om de in het park aanwezige informatieborden aan te passen. Er komen meer bijeenkomsten gericht op educatie. Er zijn mensen bezig om hier concrete plannen voor te ontwikkelen, Paul is daarbij adviseur en ondersteuner. Zelf neemt hij in ieder geval facebook en de website voor zijn rekening. Met stukjes over onderwerpen die opvallen in het park met een foto en wat achtergrondinformatie.

Jan Heijmans



De gewone vlier (*Sambucus nigra*)



In Nederland is de gewone vlier in onze heggen en bosranden een opvallende boom. Niet alleen tijdens de bloei (juni/juli), maar ook door zijn zwarte, glanzende vruchten in de nazomer.

De vlier kan tot zeven meter hoog worden en groeit met name op plaatsen waar de grond veel stikstof bevat. De 'geveerde' bladeren geven bij wrijving een kenmerkende, sterke geur af. De talloze bloemen staan in schermvormige trossen (ook wel 'tuil' genoemd) en verspreiden een zwarte, zoete geur. De bestuiving vindt plaats door insecten, die al pollen verzamelen over de schermen scharrelen of door de wind.

De vruchten zijn in september en oktober rijp. De plant vermeerderd zich

door zaad, dat door vogels, vooral door spreeuwen, die dol op de bessen zijn, wordt verspreid. Botanisch gezien zijn de bessen steenvruchten en het gedeelte 'nigra' van de soortnaam betekent 'zwart'. Iedere bes bevat twee tot drie platte zaden.

De grijsbruine twijgen van de vlier hebben een kurkachtige schors met opvallende poriën, die dienen voor de uitwisseling van lucht. Het kernloze hout is hard en omsluit een wit, wattenachtig merg. Dit merg is er gemakkelijk uit te halen, zodat hele generaties opgegroeid zijn met fluitjes en blaaspijpen vervaardigd uit twijgen van de vlier.

Vroeger werd de vlier vooral voor zijn bloemen en bessen geplant. Er kunnen wijnen en jams van gemaakt worden, die rijk zijn aan vitamine C. De witte bloemenschermen werden in pannenkoeken verwerkt, hoest werd bestreden met een thee die uit de bloemen werd getrokken, terwijl een aftreksel van de schors dienstdeed als laxerend middel. Uit de vlier werden ook kleurstoffen gewonnen: zwart uit de schors, groen uit de bladeren en blauw of paars uit de bessen. Alleen het eten van de bladeren is niet aan te bevelen vanwege giftige stoffen: er zit cyaan in!

De vlier is dus een zeer veelzijdige boom!

Ineke Blijleven

Het Vliermoedertje

Als er één boom is die vaak in de omgeving van mensen te vinden is, dan is het wel de vlier. Vooral bij boerderijen werd ze vaak aangeplant, omdat de geur lastige vliegen op afstand hield. Maar bovenal waren onze voorouders, ervan overtuigd dat in de vlier het Vliermoedertje woonde. Zij beschermde huis en haard en verleende de vlier allerlei gaven en krachten. Zo zijn de bloesems en bessen niet alleen behulpzaam bij allerlei kwaaltjes, je kunt er ook nog eens heerlijke wijn en jam van maken.

De vlier wordt vanwege zijn holle takken ook wel holderboom genoemd. En dat geeft meteen aan bij welke godin ze hoort; de vlier is gewijd aan de Germaanse godin Holda, bij ons beter bekend als Vrouw Holle. Vrouw Holle is de Germaanse variant van het Vliermoedertje. Als je haar je zorgen in het oor fluisterde, kon je altijd rekenen op goede raad.

Maar Vrouw Holle was niet alleen het Vliermoedertje, zij was ook de godin van de onderwereld en heerseres over het rijk der doden. In het sprookje komt een meisje in deze onderaardse wereld terecht als tijdens het spinnen de spoel uit haar vingers glipt en in de put terechtkomt. Ze springt er achterna en komt op een prachtige lenteweide

waar ze allerlei goede daden doet. Dit sprookje beeldt de reïncarnatie uit, de reis van de ziel bij sterven en (weder) geboorte.

Wanneer het meisje klaar is om wedergeboren te worden, ontvangt zij de beloning voor haar goede daden en wordt overladen met goud. Haar jaloeerse stiefzusje springt puur uit begeerte ook in de put, maar zij is lui en van de goede daden volbrengt ze er niet één. Als zij teruggaat naar de aarde regent het pek. En laat dat bedekken met pek (en veren!) nou ook net een straf zijn die wij tot voor kort voor onze misdadigers in petto hadden. Het goede wordt beloond, het kwade wordt gestraft en vrouw Holle is de doodsengel die beloont of straft.

Toch is zij als doodsengel niet alleen verbonden met de dood. Zij is vooral verbonden met de kringloop van het leven. Zoals uit het sprookje blijkt, komt na de dood altijd een (weder)geboorte of nieuw begin.

Zo begeleiden Vrouw Holle en de vlier de overgang naar het begin van het nieuwe jaar en kan een nieuwe cyclus van het levenswiel beginnen.



Christien Hidding



Wateroverlast en winterpret

Neerslag kwam de laatste twee maanden in verschillende hoedanigheden naar beneden. In januari in de vorm van regen, in februari viel er sneeuw.

Twee dagen in januari sprongen eruit. Op 12 en 19 januari viel in de Bilt 16 mm regen. De 19de regende het zelfs 10 uur achtereen. Water stroomt naar de laagste plekken en dat zijn in ons park de sloten, vijvers, en sommige laaggelegen gebieden. Een enkele keer horen daar ook paden bij.

Alleen gelaarsde voetgangers kunnen dan passeren. Anderen zoeken de randen op, trotseren dan struiken en bramen, of ze gooien stokken en takken in het water en hopen dan droog over te komen, maar nemen dan be-
modderd en soms nat schoeisel voor

lief. De ongehaaste bezoeker zoekt een omweg, die er meestal is.

Gastvrij als we zijn voor onze bezoekers, zoeken we oplossingen om de obstakels weg te ruimen. We zetten onze 'joker' in: Dirk Meerkerk – vaste waarde in het park – groef langs verschillende paden afwateringsgeulen, en legde door deze noeste arbeid de paden weer droog.





der is door zoveel kinderen en volwassenen in ons park van deze unieke natuurbaan gebruik gemaakt. Alleen een koek- en zopiekraam ontbrak.

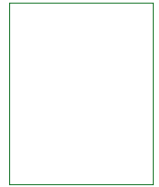
Paul Brassé

De tweede week van februari poetste onze herinneringen aan een 'échte' winter weer op. Het park kreeg een dikke laag sneeuw. Het water in de vijvers verdween onder voldoende dik ijs zodat er geschaatst kon worden. Vooral de vijver bij de Waterlinieweg lokte bezoekers die door corona geen werk- of schoolverplichtingen hadden. Niet eer-



ACTIVITEITEN VOORJAAR 2021

ACTIVITEIT	DATUM	TIJD
Slangenbroedhoop	Zaterdag 27 maart	10.00 – 16.00
Open huis en heemtuin	Dinsdag 6 april	12.00 – 14.00
Open zondag	Zondag 11 april	13.00 – 17.00
Open huis en heemtuin	Dinsdag 4 mei	12.00 – 14.00
Open zondag	Zondag 9 mei	13.00 – 17.00
Open zondag	Zondag 23 mei	13.00 – 17.00
Open huis en heemtuin	Dinsdag 1 juni	12.00 – 14.00
Open zondag	Zondag 13 juni	13.00 – 17.00
Open zondag	Zondag 27 juni	13.00 – 17.00



Stichting Bloeyendael
Archimedeslaan 1
3584 BA Utrecht
www.bloeyendael.nl
NL74 INGB 0003 4466 50
Tel. 06 4500 5700